

Sjiitische militanten, gesteund door het Iraakse leger, bereiden zich maandag voor om de stad Tikrit te heroveren op strijders van de terreurbeweging Isis.

FOTO: REUTERS

‘Met militair geweld verdwijnt de ideologie niet’

Isis zal altijd de kop opsteken zolang moslims zich miskend voelen, waarschuwt hoogleraar Maurits Berger

Frank Gersdorf
Leiden

Het Iraakse leger probeert met sjiitische militanten de soennitische Isis-rebellen uit Tikrit te verjagen, de grote stad aan de Tigris die de machtsbasis was van de soennitische dictator Saddam Hoessein.

Maar met een militaire bestrijding van de islamitische terreurbeweging Isis lost de wereld niets op, betoogt Maurits Berger, moslimkenner aan de Universiteit van Leiden en adviseur van het ministerie van Buitenlandse Zaken. ‘Je kunt ze wegbombarderen, maar de ideologie blijft bestaan.’ Zolang het extremistische gedachtegoed er nog is, kunnen ‘overal in de wereld Isis-vlaggen worden uitgestoken in subkalifaten,’ zegt Berger.

Den Haag legt de focus te veel op de discussie over reisbeperkingen voor jihadisten, vindt de hoogleraar, en bestrijdt daarmee ook alleen de symptomen. ‘De relatie tussen moslims en niet-moslims staat weer op scherp’, waarschuwt hij.

V Waarom komt Isis nu op?

‘Wat we bij Isis excessief zien gebeuren, is een gevolg van twee trends. Die van islamisering en die van de wens naar zelfbeschik-

king. Islamisering is een manier van denken over een samenleving die nog niet eens zo heel oud is. In de jaren vijftig en zestig was de moslimwereld nog heel seculier. Er werd niet over religie gesproken, maar over socialisme. Maar de overheden kwamen de belofte van socialisme niet na. Het vertrouwen in die overheden zakte weg. Langzamerhand werd religie — eigenlijk overal in de wereld, behalve in Europa — weer belangrijker.’

‘Mensen kwamen erachter dat sociale rechtvaardigheid al in de islam geïntegreerd was, en daarin zelfs de rode draad is. Het geloof maakte de belofte van socialisme wél waar. Ook zien zij in de islam een samenhangend denken over een duurzame samenleving, over goed bestuur, transparantie, ecologie, armoedebestrijding en andere dingen die nu belangrijk zijn. Bij ons in het nieuws zien we de politieke militanten, maar er gebeurt zoveel meer.’

‘De tweede trend, de diepgewortelde wens naar zelfbeschikking, is eigen aan de jonge generatie. De Arabische Lente en Isis zijn voor mij twee kanten van dezelfde medaille. Hetzelfde soort jongeren sluit zich bij de bewegingen aan, met dezelfde energie en dezelfde weerzin tegen de elite. Zij roepen: nu willen we het

“
‘Wij kijken naar de crisis in het Midden-Oosten op een manier die opnieuw een crisis in Nederland veroorzaakt’

Maurits Berger is hoogleraar islam en islamitisch recht aan de Universiteit van Leiden. Zijn stoel wordt gefinancierd door Oman. Ook is hij adviseur van het ministerie van Buitenlandse Zaken. FOTO: HH

zelf voor het zeggen hebben. De een kiest voor de demonstratieve vorm van protest — het plein — de ander voor de militante vorm — de woestijn.’

V Hoe verklaart u het barbarisme van de militante strijders?

‘De rabiate escalatie van geweld is een typisch Iraakees verhaal. Nadat Saddam verdreven was, kregen de sjiieten het voor het zeggen. De onvoorstelbaar gruwelijke afrekening, de bijltjesdag, die toen kwam, was een reactie op de wreedheden van Saddam waarvan de sjiieten het slachtoffer waren. Isis zit in eenzelfde spiraal. Het Nederlandse publiek denkt nu: er is inherent iets mis met deze mensen. Maar het zijn nog steeds mensen. Sterker nog, hun gedrag is hartstikke menselijk en menselijk verklaarbaar. Het zou ook ons kunnen overkomen. Het zit in ons mensen, ja. Als veiligheidsstructuren echt wegvallen, dan gaan dingen helemaal fout.’

V Reageert de Nederlandse overheid verstandig op Isis?

‘Wij kijken naar de crisis in het Midden-Oosten op een manier die opnieuw een crisis in Nederland veroorzaakt. Daar maak ik mij zorgen over. Alles wordt weer op scherp gesteld. Dit is Theo van Gogh revisited. Jeetje, hebben we

“
‘Als veiligheidsstructuren echt wegvallen, dan gaan dingen helemaal fout’

tien jaar lang zo hard gewerkt aan integratie, met veel geld en tijd, en het heeft geen bal opgeleverd. We zijn terug bij af. Er is weer wantrouwen, onrust, onmacht. We hebben te veel op banen ingezet, maar het gaat om culturele integratie en die kan niet van één kant komen. Onze moslims leven onder een glazen plafond. Wij tolereren ze, maar dit is nu net het probleem. Je tolereert je vrouw ook niet. Voor je het weet, zitten onze moslims in een slachtofferrol. Dan voelen zij zich zielig en onderdrukt en denken: dan kunnen we maar beter vechten voor die ene heilstaat.’

V Is dat waar Isis op uit is, een heilstaat?

‘Isis heeft twee agenda's die elkaar uitsluiten. Een deel van de aanhangers streeft naar een eigen heilstaat. In Raqqa, de eer-

ste grote stad in Syrië die Isis oververld heeft, zijn ze daar ook mee bezig. Maar er zijn ook strijders die de apocalyptische eindstrijd voor ogen hebben. Waarbij alles kapot gaat, en dan wil je ook die heilstaat niet.’

‘Ik heb het gevoel dat de Amerikanen gelokt zijn. Met het doorsnijden van de kelen van Amerikaanse burgers had president Obama ook geen andere keuze dan militair in te grijpen. En bij Isis stonden ze te juichen; de vijand is nu bij de eindstrijd betrokken. Ook enkele Nederlandse moslims geloven in die eindstrijd. Vijf jaar geleden had ik een student, een Turkse soefi, die al een stukje land kocht in Syrië. Zodat hij, als de strijd los zou barsten, erbij kon zijn. Ik heb die jongen toen uitgelachen. En potverdikke, als je dat hoort en dit nu ziet, dan denk je, jeetje misschien gaat het toch gebeuren.’

‘Als kind van een Nederlandse gesecculariseerde samenleving heb ik niets met dat apocalyptische. Maar er zijn genoeg joden, hindoes en christenen die er wel in geloven. Tegelijkertijd zie je dat het aantal samenzweringstheorieën excessief toeneemt, waar internet ook aan bijdraagt. Ik krijg een onaangenaam gevoel dat het geloof in de ondergang van de wereld nu toch wel heel breed leeft.’

